

2. Buckingham, M. (2008). *Use your strength*. Warsaw: MT Бізнес (in Polsk.).
3. Dembkowski, S., Eldrodge, F., Хантер, Y. (2010). *Coaching leaders*. Warsaw: PWN (in Polsk.).
4. Dilts, R. (2006). *From the Guide to Coaching inspirer or the Big "C"*. Warsaw: PINLP Г. Peczeko (in Polsk.).
5. Dryden, G., Vos, J. (2000). *The revolution in education*. Warsaw: Moderski I S-ka (in Polsk.).

*Стаття надійшла до редакції 22.03.2016
Стаття прийнята до публікації 6.04.2016 р.*

УДК 378

Майборода Г.Я.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри соціальної роботи і
соціальної педагогіки,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького

ТЕХНОЛОГІЯ САМООСВІТИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Анотація. Самоосвіта, визначається як шлях і результат якісного особистісного зростання фахівця та невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. Основними питаннями, які досліджуються в статті є 1) пошук методів, прийомів, технологій залучення студентів до самоосвіти; 2) підвищення мотивації до самоосвітньої діяльності; 3) досягнення високого самоосвітнього рівня. Емпіричні дослідження свідчать про низький рівень сформованості практичних умінь і навичок у студентів; невміння обирати та використовувати сучасні і ефективні способи самоосвіти, що ускладнює досягнення позитивних результатів процесу самоосвіти. Актуальність обраної теми зумовлена нагальною потребою створення нових способів самоосвіти; передача знань і формування умінь, навичок, які б надали можливість студентам у період навчання у вищому навчальному закладі самостійно здобувати сучасну інформацію, необхідну для розв'язання актуальних проблем клієнтів, використовувати її для саморозвитку і самовдосконалення. Процес самоосвіти являє собою технологію, представлену декількома етапами взаємозалежними один від одного, спрямованими на одержання гарантованого позитивного результату. В статті технологія самоосвіти має три етапи: початковий, основний, підсумковий. Зміст зазначених етапів обґрунтовується автором, особлива увага зосереджується на способах самоосвіти майбутніх соціальних працівників як от: комплексна програма «Самоосвіта студентів», індивідуальний план самоосвіти студента; методи і прийоми самоконтролю, самокорекції, самоаналізу та узагальнення результатів. Зазначаються основні умови ефективної дії технології.

Ключові слова: самоосвіта, технологія самоосвіти, етапи технології, майбутній соціальний працівник, вищий навчальний заклад, комплексна програма, індивідуальний план.

Постановка проблеми. В умовах соціально-економічного й політичного перетворення України підвищуються вимоги до професійного рівня фахівців. Зокрема, зростає необхідність удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців із соціальної роботи, здатних певною мірою розв'язувати соціальні проблеми різних верств населення країни. Сутність діяльності таких фахівців полягає в активізації потенціалу як власних сил, так і можливостей клієнтів, які опинилися в складних життєвих умовах; забезпеченні самостійності, майстерності у перетворенні ситуацій, що склалися. Невід'ємною складовою професійної підготовки майбутніх соціальних працівників є самоосвіта. Саме самоосвіта, визначається багатьма дослідниками як шлях і результат якісного особистісного зростання фахівця.

Сучасні викладачі вищих навчальних закладів і практичні працівники соціальної сфери звертаються до науковців із питаннями щодо: 1) пошуку методів, прийомів, технологій залучення особистості до самоосвіти; 2) підвищення мотивації до

самоосвітньої діяльності; 3) досягнення високого самоосвітнього рівня і т. ін. Проте відсутність практичних умінь і навичок, невміння обирати та використовувати сучасні та дієві способи самоосвіти ускладнюють такий процес і негативно відбиваються на його результатах. Зазначені питання потребують наукового-теоретичного осмислення, практичної перевірки та обґрунтування.

Отже, нагальною потребою професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у вищому навчальному закладі є створення нових способів самоосвіти; передача знань і формування умінь, навичок, які б надали можливість студентам у період навчання у вищому навчальному закладі самостійно здобувати сучасну інформацію, необхідну для розв'язання актуальних проблем клієнтів, використовувати її для саморозвитку і самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема самоосвіти майбутніх соціальних працівників знайшла своє відображення у сучасній науковій літературі. Так, основні питання зазначеної проблеми розглядаються вченими з позицій: компетентнісного підходу до професійної підготовки соціальних працівників як одного з компонентів компетентності (А. Капська, О. Карпенко, М. Лукашевич, М. Фірсов, Т. Семігіна та інших); особистісно-професійного підходу до професійного розвитку таких фахівців (І. Грига, Н. Кабаченко, І. Мигович, Є. Холостова та ін.). Окремі аспекти зазначеної проблеми відображено в статтях: Н. Калашник (місце самоосвіти державних службовців у системі державно-управлінських відносин) [1]; Н. Островської (професійна майстерність спеціаліста соціальної роботи) [2]; Т. Тарабриної (організація самоорганізація самоосвітньої діяльності студентів у процесі професійної підготовки) [3]; Н. Ткаченко (етапи самоосвіти майбутніх соціальних працівників) [4] та ін.

Проте аналіз наукових джерел виявив недостатність висвітлення зазначеної теми. Актуальність обраної теми зумовлена існуючими суперечностями між: а) потребою у постійному вдосконаленні процесу самоосвіти студентів і недостатній обґрунтованості методологічних підходів до самоосвіти майбутніх соціальних працівників; б) сучасними вимогами до професійної діяльності соціального працівника і недостатнім усвідомленням місця і ролі самоосвіти у професійній підготовці майбутніх соціальних працівників; в) необхідністю технологізації самоосвіти студентів і традиційним підходом до її організації у вищому навчальному закладі.

Враховуючи зазначене **метою даної статті** є аналіз існуючих праць із питань технології самоосвіти майбутніх соціальних працівників та розробка етапів такої технології.

Виклад основного матеріалу. Самоосвіта – це соціальний процес, який базується, з одного боку, на вимогах суспільства до певної професії, та з іншого – залежить від ставлення особистості фахівця до вимог, які висуваються суспільством до професії. Базуючись на визначеннях М. Ноулза, Р. Хейса у нашій статті поняття самоосвіта визначимо як цілеспрямований процес із розширення та одержання і вдосконалення теоретичних знань, умінь, навичок майбутніх соціальних працівників, який передбачає постійне самостійне забезпечення власного особистісного та професійного розвитку.

Підтверджуємо думки науковців щодо необхідності цілеспрямованої, продуманої організації та управління процесом самоосвіти (О. Боцюра, Л. Журавська, П. Підкасистий, Л. Фрідман та ін.) [5; 6; 7]; створення спеціальних програм, планів, технологій для реалізації такого процесу. Враховуючи концептуальні положення самоосвіти студентів у вищому навчальному закладі та умови самостійної роботи зі студентами окреслимо найбільш важливі:

- потреба в самоосвіті;
- спонукання до самоосвіти як такого процесу, що впливає на розвиток життєдіяльності особистості, на розвиток її професійності;
- зв'язок самоосвітньої діяльності студентів із навчальною, науково-дослідницькою, практичною, виховною, дозвіллевою діяльністю вищого навчального закладу;

- підняття самоосвіти у вищому навчальному закладі на більш високий рівень;
- постійність, цілеспрямованість, поступальність, результативність;
- постійне прагнення до ефективності результатів самоосвіти.

Зважаючи на вищезазначене вважаємо, що процес самоосвіти майбутніх соціальних працівників можна представити як технологію. Її структура має декілька етапів, взаємозалежних один від одного, спрямованих на одержання гарантованого позитивного результату; містить три етапи: початковий, основний, підсумковий (Рис. 1).

Початковий етап технології передбачає вивчення потреб студентів щодо самоосвіти, виявлення наявних мотивів щодо самоосвіти (пізнавальних, діяльнісних, навчальних, професійних). Розвиток і формування мотивів до самоосвіти відбувається за допомогою впровадження розробленої комплексної програми «Самоосвіта студентів». Програма впроваджується: а) під час викладання навчальних дисциплін: «Волонтерський рух України», «Вступ до спеціальності», «Історія соціальної роботи»; адаптації студентів до навчання в університеті, виховної роботи куратора, дозвілєвої діяльності, залучення студентів до науково-дослідницької роботи. Студентами розробляється індивідуальний план самоосвіти. З метою виявлення мотивів студентів до самоосвіти проводиться опитування (інтерв'ю, анкетування - за розробленими опитувальниками «Потреба в самоосвіті», «Моє розуміння процесу самоосвіти»); тестування; самодіагностика «Готовність до самоосвіти»; ведення щоденника спостережень за процесом самоосвіти. Цей етап продовжується перший рік навчання у вищому навчальному закладі.

На основному етапі технології у навчальний процес та у різні види науково-дослідницької, виховної роботи, дозвілєвої діяльності впроваджуються: програма «Самоосвіта студентів», індивідуальні плани самоосвіти, актуалізуються питання самоосвіти на заняттях із дисциплін: «Теорія соціальної роботи», «Соціалізація особистості», «Методи соціальної роботи», «Технології соціальної роботи в зарубіжних країнах». Особлива увага акцентується на: формулюванні мети завдань та розробці плану самоосвіти; впровадженні основного етапу та виборі методів реалізації програми самоосвіти.

Зусилля студентів зосереджуються на розширенні бази теоретичних знань, удосконаленні умінь у процесі різних видів практик; розвитку творчості у всіх її проявах; показах та демонстраціях набутих знань, умінь, навичок самоосвіти. Цей етап продовжується на другому і третьому курсах навчання в університеті.

Підсумковий етап технології включає самоконтроль, самокорекцію, самоаналіз та узагальнення результатів самоосвіти. Діагностика результатів упровадження інтегрованої програми відбувається методами аналізу, оцінки порівняння результатів, одержаних у ході реалізації програми. Важливим кроком до позитивних результатів самоосвіти має бути впровадження спеціальних методів самокорекції (самоконтроль, самоперевірка, самооцінка, самозвіт). Аналіз і узагальнення результатів самоосвіти, підведення підсумків; узагальнення набутого досвіду відбувалось способами ведення щоденників, портфоліо; демонстрацією умінь і навичок на дискусіях, конкурсах: «Мої досягнення», «Самоосвіта як шлях до успішності особистості»; «Самоосвіта – крок до професійної майстерності».

Варто зазначити, що процес постійного вдосконалення набутих умінь і навичок самоосвіти та їх демонстрація на конкурсах із обміну досвідом має бути постійним і безперервним.

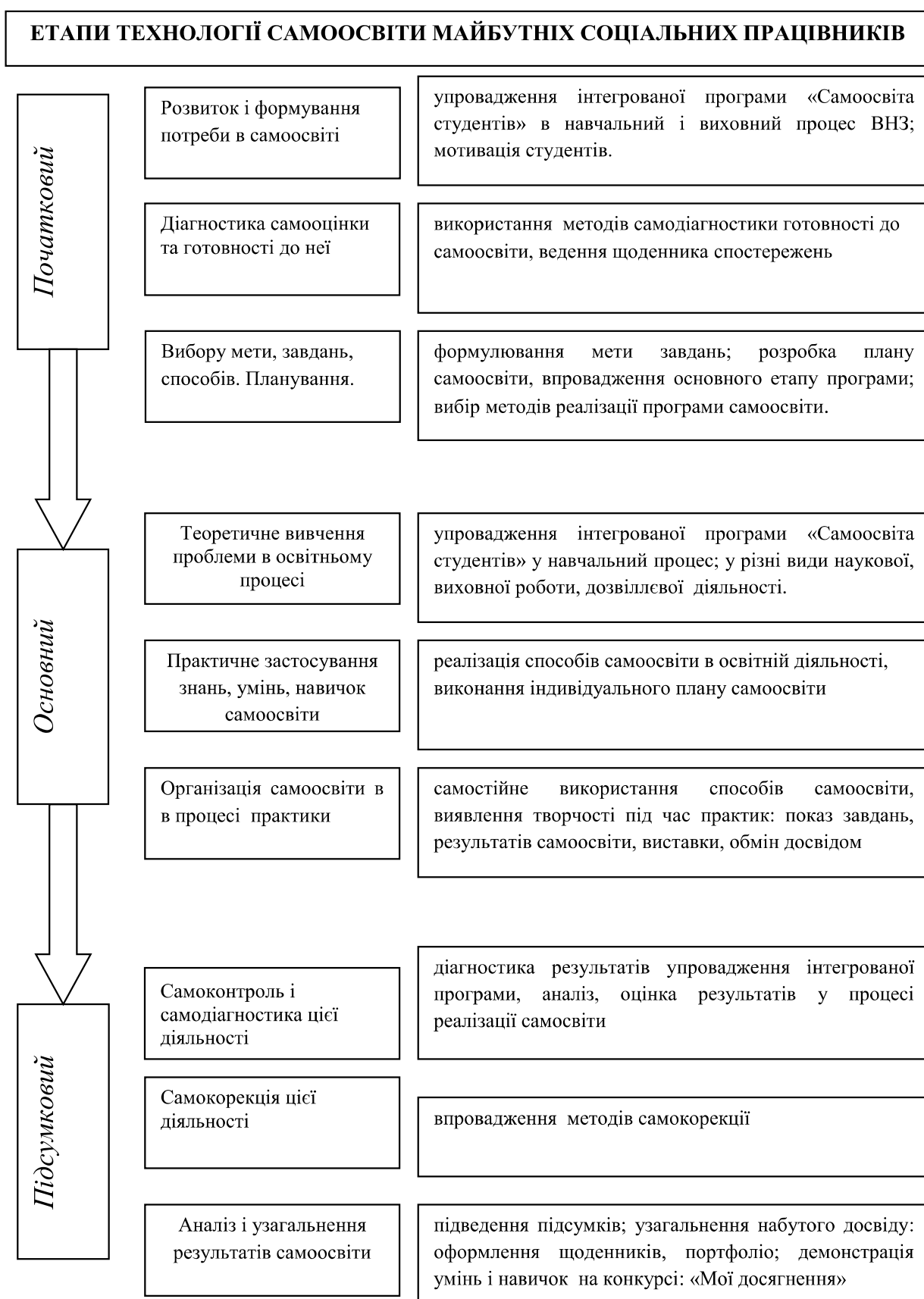

Рис. 1. Етапи технології самоосвіти майбутніх соціальних працівників

Результати діагностики самоосвіти 73 респондентів (майбутніх соціальних працівників), що здійснювалась у процесі впровадження запропонованої технології сприяли одержанню низки показників. Так, серед мотивів студентів до самоосвіти

превалюють: пізнавальні (73%), розвивальні (51%), соціальні (53%). Виявлено, що більшість студентів прагнуть до самоосвіти та саморозвитку, усвідомлюють її важливість та необхідність у ній для подальшого життя (75%).

Узагальнюючи результати проведеної діагностики, зазначимо, що майбутні соціальні працівники вважають за необхідне значно підвищити увагу щодо самоосвітньої діяльності, наблизивши такий вид діяльності до реалій сучасного життя та запитів професійної діяльності; створення в вищому навчальному закладі сучасних умов для самоосвіти (навчально-матеріальної бази, тренувальних майданчиків, лабораторій, спеціальних кабінетів, ресурсних центрів; методичних та технічних засобів (інформаційно-комп'ютерних програм, відеотек і т. ін.).

Висновки. Завершуючи статтю варто зазначити, що впровадження технології самоосвіти майбутніх соціальних працівників в освітній процес вищого навчального закладу має позитивно вплинути на професійну підготовку студентів. Важливою умовою успішної реалізації такої технології вважаємо суворе дотримання таких принципів самоосвіти як: комплексності, систематичності, постійності, цілеспрямованості, самостійності, індивідуальності, етапності, послідовності, взаємозв'язку і завершеності етапів, аналітичності, стимулу, результативності.

Список використаної літератури

1. Калашник Н. С. Місце самоосвіти державних службовців в системі державно-управлінських відносин / Н. С. Калашник. – [Електронний ресурс] – Режим доступу <<http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/3/02.pdf>> .
2. Островська Н. О. Професійна майстерність спеціаліста соціальної роботи / Н. О. Островська. – [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2012_1/4.pdf.
3. Тарабрина Т.Б. Организация самообразовательной деятельности студентов в процессе профессиональной подготовки. / Т.Б. Тарабрина // метод. указания. – Самара: СамГТУ, 2012. – 34 с.
4. Ткаченко Н. В. Самоосвіта як обов'язкова складова професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. – Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – № 11 (270), Ч. II, 2013. – С. 272.
5. Боцюра О.А. Дослідження структурних характеристик потреб самоосвітньої діяльності студентів вищих навчальних закладів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zavantag.com/docs/1938/index-5771-1.html.page/8>.
6. Пидкасистый П.И. Психолого-дидактический справочник преподавателя высшей школы / П.И. Пидкасистый, Л.М. Фридман, М.Г. Гарунов. – М. : Пед. общ., 1999. – 354 с.
7. Концептуальні умови управління самостійною роботою студентів у ВНЗ/Журавська Л.М. // Освіта та управління. – Т. 3. – 1999. – №2.

Maiboroda G.Ya. - Candidate of Pedagogical Sciences, PhD, Social Work and Social Pedagogy Department, Cherkasy National University Named after Bohdan Khmelnytsky. **THE TECHNOLOGY OF FUTURE SOCIAL WORKERS' SELF-EDUCATION**

Abstract

Introduction. An integral component of future social workers' professional training is self-education. Namely self-education is determined by many researchers as a way and result of a specialist's qualitative personal growth.

Modern teachers of higher educational establishments as well as practitioners in the field of social sphere turn to scientists with questions about: 1) search of methods, techniques, technologies of an individual's involvement to self-education; 2) increase of motivation to self-education activities; 3) reaching a high self-education level and so on. However, the lack of practical skills, inability to choose and use modern and efficient methods of self-education complicate this process and negatively affect its results. These issues require scientific-and-theoretical understanding, practical testing and grounding.

Purpose. The urgent need for future social workers' professional training at higher educational establishments is to create new ways of self-education; transfer of knowledge and forming skills that would provide an opportunity for students during their studies at a higher educational establishment to acquire independently modern information necessary for solving customers' urgent problems, to use it for self-development and self-improvement. The topicality of the chosen theme is due to existing contradictions between: a) the need for continuous improvement of the process of students' self-education and the lack of validity of methodological approaches to future social workers' self-education; b) current

requirements to a social worker's professional activities and insufficient awareness of the role and place of self-education in future social workers professional training; c) the need of technologization of students' self-education and traditional approach to its organization at higher educational establishments.

Methods. By means of observations (direct and indirect), discussions, study of educational and methodical documentation, comparative analysis, which were carried out in the process of teaching and learning by students of subjects professionally oriented discipline training in practical departments; conducting educational and social work was singled out.

The purpose of this article is to analyze the existing works on issues of future social workers' self-education technology and development and justification of stages of the technology.

Results. Self-education is a social process that is based, on the one hand, on demands of a society to a certain profession, and, on the other hand, it depends on the attitude of a professional to the requirements imposed by society to the profession. The process of self-education is a technology represented by several interrelated stages aimed at obtaining a guaranteed positive result.

It is necessary to mention that the developed by us structure and content of the technology of future social workers' self-education has three stages: initial, basic, final. The initial stage of the technology involves studying students' needs as for self-education, identification of existing motives as for self-education (cognitive, activity, training, professional). The development and formation of motives to self-education is conducted by implementing a complex program "Students' Self-Education". The program is implemented: a) during teaching subjects "Volunteerism in Ukraine", "Introduction to Speciality", "History of Social Work"; in the process of students' adaptation to study at the University, a curator's upbringing work, leisure activities, involvement of students in scientific-and-research work. With this aim an individual plan of a student's self-education is developed. This stage lasts during the first year at a higher educational establishment. At the basic stage of the technology implementation of the program "Students' Self-Education" and of an individual plan of self-education is continued. The issues of self-education are actualized at classes in such subjects as "Theory of Social Work," "An Individual's Socialization", "Methods of Social Work", "Technologies of Social Work Foreign Countries". All students' efforts are also directed at realization of theoretical knowledge and skills in the process of various types of practices. An important role in the implementation of the main stage plays the development of students' creativity in all its forms as well as demonstration of acquired knowledge and skills of self-education and its results. This stage continues during the second and the third years of study at the University. The final stage of the technology involves self-control, self-correction, self-analysis and synthesis of the obtained by students results of self-education. Alongside with the mentioned above facts the process of continuous improvement of acquired skills of self-education and their demonstration at competitions on sharing the experience is not interrupted.

Conclusions. Implementation of the technology of future social workers' self-education in the educational process of a higher educational establishment has a positive influence on the professional training of students. An important condition for the successful implementation of this technology We consider strict adherence to such principles of self-education as: complexity, systematicity, consistency, determination, independence, individuality, phasing, sequencing, relationship and completion of stages, analyticity, stimulation, efficiency.

Keywords: self-education, self-education technology, stages of the technology, a future social worker, a higher educational establishment, complex program, an individual plan.

References

1. Kalashnik, N. S. (2011). Place self-government employees in state-management relations. Retrieved from <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2011-2/doc/3/02.pdf>.
2. Ostrovska N. O. Professional skills of social work specialist Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vlush/Ped/2012_1/4.pdf.
3. Tarabrina, T. B. (2012). *Organization of self-educational activity of students in the process of training*. Samara: Samara State Technical University (in Rus.)
4. Tkachenko N. V. (2013). Self-education as a compulsory part of training future social workers. *Visnik LNU imeni Tarasa Shevchenka (Bulletin LTSNU)*. 11 (270), II (in Ukr.)
5. Botsyura, O. A. *The study structural characteristics of self education needs of students in higher education* Retrieved from <http://zavantag.com/docs/1938/index-5771-1.html>. page/8.
6. Pidkastyiy, P. I., Fridman, L.M., Garunov, M.G. *Psychological and didactic guide the higher school*. Moscow (in Rus.).

7. Zhuravska L.M. (1999). Conceptual condition management independent work of students in higher education *Education and Management (Osvita ta upravlinnya)*. T. 3, 2 (in Ukr.).

*Стаття надійшла до редакції 08.03.2016
Стаття прийнята до публікації 6.04.2016 р.*

U.D.C. 378.011.3-051:373.3

NOVAK O. M.

Candidate of Pedagogical Sciences

Senior lecturer in pedagogy,

SHEE "Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda

State Pedagogical University"

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF FUTURE ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS READINESS TO USE AUTHORIAL TECHNOLOGIES IN PROFESSIONAL ACTIVITY

The article analyzes the current requirements and approaches to elementary school teachers' training. Particular attention is paid to a nature and a structure of future elementary school teachers' readiness to use authorial technologies in profession activity. The article provides an author's own interpretation of the phenomenon of "future elementary school teachers's readiness to use authorial technologies." It is proven that the future elementary school teachers' readiness to use authorial technologies is an integrant of their readiness for innovation in the structure of motivational orientation, content-operational and evaluative- reflective components. It is noted in the article that future elementary school teachers' readiness to use authorial technologies should be considered from the perspective of personal approach.

Keywords: *professional readiness, innovative activity, professional and educational activity, educational technology, professional competence, authorial technology, personal approach, future elementary school teachers.*

Problem statement. One of the important modern directions in professional pedagogical teacher training is an updating on a democratic and humanistic basis of its priorities, objectives, content, forms and methods of formation of readiness of a future teacher to rapid social and educational changes in the society. Implementation of these objectives depends largely on an ability of future teachers to use modern educational technology, including authorial technologies. It is in the process of studying at university basics of a future educational technique, technological literacy and general technological culture of a teacher are founded. The readiness to use modern educational technologies, including authorial onse, enables a young teacher to professionally adapt in today's schools conditions, to successfully solve complex problems of an educational work, to create necessary conditions of pedagogical influence, to consciously analyze and adjust results of their activities.

Analysis of recent research and publications. The problem of formation of readiness of pedagogical higher institution students to professional pedagogical activity was the subject of a study of foreing (O. Abdulina, Y. Alferov, K. Anhelovsky, J. Brown, F. Honobolin, K. Durai-Novakova, T. Ilina, K. Carter, D. Kats, K. Klark, N. Kuzmin, K. Levin, V. Slastionin, L. Spirin, O. Shcherbakov et al.) and Ukrainian scientists (A. Aleksyuk, H. Ball, I. Bohdanov, V. Hriniova, I. Ziazun, E. Karpova, N. Kychuk, L. Kondrashova, Z. Kurliand, M. Leshchenko, A. Linenko, H. Nahorna, N. Nychkalo, O. Savchenko, S. Sysoieva, R. Khmeliuk, O. Tsokur A. et al.).

The goal of the article. To analyze the current state of readiness formation of future elementary school teachers to use authorial technologies in professional activity.

Presentation of main material. Professional readiness to implementation of educational activities has been a subject of research of domestic and foreign scientists since the 70-ies of XX